

ABSZTRAKTOK***Szabó Márton: Retorika és társadalom. Vázlat a társadalomtudomány retorikai paradigmájáról***

A tanulmány először egy általánosan elterjedt nézetet igyekszik cáfolni, amely a modernitás nyomán terjedt el. Ezek szerint a retorika pusztán hatásos beszéd, amely a tudott igazságot teszi elfogadottá vagy manipulációs célt szolgál. A megelőző mintegy kétezer évben azonban a retorika az európai gondolkodás megbecsült diszciplínája volt. A tanulmány Giambattista Vico, Friedrich Nietzsche, Henry Johnstone, Kenneth Burke és Paul Ricoeur retorikatani megállapításait elemezve mutatja be ennek a felfogásnak tathatatlanságát és egy új retorika kiformalódását. Ez ismét filozófiai komolyságot és távlatot ad a retorikai praxisnak, amelynek elmélete egy új megismerést és új szemléletű társadalmi valóságot ír le. A megismerés középpontjában a metafora áll, amely mindig egy összetett értelem megjelenítése. A társadalmi valóságnak pedig a tanulmány hat meghatározó vonását mutatja be: humanista, értelmezésközpontú, megalkotott, lehetőség uralja, valamint dialektikus és heurisztikus kategóriák alkotják.

Kulcsszavak: retorika, metafora, társadalom, humanizmus, értelmezés, konstrukció, lehetőség, dialektika, heurisztikus

Szabó Orsolya Edit: A digitális térbe átkerülő kulturális örökség átadás: A kollektív élettől az egyéni lét felé

A mai oktatáskutatók egy csoportja úgy gondolja, hogy az iskolában tanított, a szellemi kulturális örökség részét képező kánont le kell redukálni és a diákoknak a gyakorlati életben használt, problémamegoldó képességeit és a digitális szövegértését kell fejleszteni. Azonban valóban az segíti leginkább a diákok hatékony érvényesülését, ha az újfajta információfeldolgozási stratégiák tanítása kerül előtérbe, háttérbe szorítva ezzel a különböző tantárgyak tanításának érték közvetítő funkcióját? Átvihető-e, illetve át kell-e vinni megszokott kánonjainkat az online térbe? Sikeresen újjáépítettük falvainkat a digitális térben, azonban a személyes érintkezés hiánya és az állandó online jelenlét döntő változásokat eredményezett. Korábban minden emberi konfliktusról és boldog pillanatról tudtak az egy közösségben élő emberek. Ma senki sem tudja, hogy ténylegesen mi történik mások életében. Ez az izoláció és fizikai magány megterheli, a több ezer éves kollektív élethez szokott ember tudatát. Lelki és mentális szükségleteink nem feltétlenül alakulnak a társadalmi szerkezet átrendeződésével. Tanulmányomban a generációk közötti áthagyományozás történeti változásait járom körbe. A kibővülő tanári szerep bemutatásán és értékelésén keresztül vizsgálom meg a digitális környezetbe átkerülő kulturális örökség átadását.

Kulcsszavak: kulturális örökségátadás, digitális tér, tanári szerepek

Z. Karvalics László: A könyv hét élete és hét érték-kisvilága

A könyv jövőjével kapcsolatban számolatlanul feltett kérdések után ideje a figyelmet az egyedi könyvpéldányok (a régiségben: exemplár), e különleges kulturális mikroörökség-objektumok jövőjének problémájára irányítani. Mekkora fájdalom, mekkora veszteség, ha az

ABSZTRAKTOK

otthonokból és a megszűnő vagy apasztásba menekülő könyvtárakból tömegével tűnik el és semmisül meg a korábbi könyvkultúra-korszak sok tízmillió egyedi könyvpéldánya? Milyen típusaik, miért és milyen sorsra érdemesek? A válaszkéréshez a tanulmány áttekinti azt a hét értékformát, amelyek meglétét vizsgálni érdemes az egyedi megőrzési döntésekhez: a funkcionális-, a vagyony-, az állomány-, az esztétikai, a szimbolikus, az információs és a (nyers) anyagértéket.

Kulcsszavak: Könyv, könyves ökoszisztéma, könyvkulturális váltás, könyvpéldányok értékformái

Tófalvy Tamás: Meta-metaverzum: Egy technológia diszkurzív megalkotása, a platformizáció logikája és a jövő kérdőjelei

A metaverzum a Meta-márka 2021-es bevezetése óta az egyik legnagyobb karriert befutott divatszóvá vált a közösségi médiáról szóló iparági, szakmai és laikus diskurzusokban is. Mi a metaverzum, hogyan működik a digitális média-ökoszisztémában, és hogyan zajlik a technológia diszkurzív megalkotása? A tanulmány egyrészt elemzi a metaverzum mint interfész-forma lehetséges funkcióit és helyét a platformizáció folyamatában, másfelől azt vizsgálja meg, milyen problémákat vet fel a technológiának az ismeretlen és megjósolhatatlan jövővel való legitimálása. A tanulmány amellet érvel, hogy a metaverzum fejlesztési és diszkurzív stratégiái mélyen és strukturálisan összefonódnak a világgazdaság és a kulturális iparágak szerkezetét és működését egyre jobban meghatározó platformizáció növekedés-alapú üzleti logikájával, melyben a jelenlegi kockázati tőkebefektetések érvényességét a jövőbeli – még nem létező – lehetséges monetizációs módszerek víziói igazolják.

Kulcsszavak: digitális, jövő, media-ökoszisztéma, Meta, metaverzum, platformizáció

Csepeli György-Papp Richárd- Surányi András: A hiány jelenvalóléte. A holokausz intergenerációs helyi emlékezete ma élő magyarok körében

A cikk szerzői egy 2021-ben Magyarország mai határain belül és kívül élő magyarok körében indított fókuszcsoportos vizsgálsorozat kezdeti eredményeiről számolnak be. A vizsgálsorozat célja a holokausz helyi emlékezete intergenerációs mintáinak felderítése. Az emlékezés rítusai elvesztik közösségformáló erejüket, ha ritualizálódnak, elszakadnak a helytől, ahol az emlékezésre okot adó események történtek, ahol ott vannak még a történésekre emlékeztető jelek, melyeket minden egyes nemzedéknek meg kell látnia, jelentőségüket meg kell értenie, ha el akarják kerülni a múlt tragédiáinak megismétlődését. A cikkben négy különböző helyszínen, három nemzedék zsidó és nem zsidó tagjait megszólítva öt témában mutatjuk be a holokausztal kapcsolatos tudáskészlet jellegzetes elemeit.

Kulcsszavak: holokausz, társadalmi emlékezet, intergenerációs minták, lokalitás, zsidóság

Kővágó Emese: 1944. Vajdaság - nyolcvan év távlatából, a bácskai megemlékezési szertartások tükrében

A nyilvános „csend” hosszú évtizedeit követően a titói katonai közigazgatás utasítására végrehajtott 1944-45-ös vajdasági tömegmészárlások emlékezete kommunikatív-ból kulturálissá formálódott a helyi magyarság körében. Ezt a változást a kapcsolódó emlékhelyek

ABSZTRAKTOK

és emlékművek számának a gyarapodása, valamint a megemlékezések növekvő mértéke is igazolni látszik. 2017-2021 között olyan helyi rítusokat vizsgáltam, amelyek az 1944-es tömegmészárlások emlékezetét őrzik, és egyben a helyi kulturális jelentések és értékek formálódásának alapjául is szolgálnak. A kiválasztott rítusok jellemzőinek a megfigyelésével és elemzésével az volt a célom, hogy feltárjam azokat a társadalmi erőket, amelyek hatást gyakorolnak a helyi jelentések kialakulására, valamint a múltfeldolgozás kereteit alakítják. A konklúzióm az, hogy a rítus során az 1944-es események kollektív emlékezete a „nemzeti” szűrőn lép működésbe és formálja a múltat. Mindazonáltal megfigyelhető volt egy mentális „határvonal” is, amely a helyi interetnikus interakciók során alakult ki: egy olyan attitűd, amely korlátozza és szabályozza az etnicitás megnyilvánulásait, úgy strukturálja a megemlékezési gyakorlatokat és a nyilvános narratívákat, hogy azok minél „semlegesebbek” legyenek, és amely a helyi interetnikus békességet képes szolgálni. Hovatovább, a helyi magyar szervezőknek egy befogadó emlékezeti teret is sikerült kialakítaniuk a további 1944-es áldozati csoportok képviselőinek a befogadása által. Nyitott marad azonban a kérdés, hogy ezek a gyakorlatok vajon képesek-e a megbékélést szolgálni egy olyan társadalomban, ahol hiányoznak a kapcsolódó társadalmi háttérdiskurzusok és a múltfeldolgozó gyakorlatok, és ahol a helyi lakosság többsége vonakodik bekapcsolódni a megemlékezési gyakorlatokba. 1944-1945-ös tömegmészárlások, vajdasági magyarok, kulturális emlékezet, befogadó megemlékezési szertartások, múltfeldolgozás

Kulcsszavak: Vajdaság, tömegmészárlások, emlékezet, múltfeldolgozás

Böröndy Júlia: Nőként a városban: A nők férfiyaktól eltérő városhasználati szokásainak – és az azokra vonatkozó kutatások – rövid áttekintése

A nők városhasználati szokásai és az ezekben kirajzolódó mintázatok vizsgálata egy viszonylag fiatal kutatási terület. Noha a téma nemzetközi szakirodalma egyre nő, magyar nyelvű forrásokat még mindig csak elenyészve találhatunk a tárgyban, ebből fakadóan a hazai viszonyok többnyire reflektálatlanok maradnak. Írásom célja, hogy a teljesség igénye nélkül – hiszen több évtized eredményeit ilyen terjedelemben összefoglalni lehetetlen vállalkozás lenne – rövid áttekintőt és kapaszkodót nyújtson, példákat villantson fel a nők férfiyaktól eltérő városhasználati szokásairól és az ezek háttérben álló faktorokról, bővebben vizsgálva a városszerkezet, mobilitás és biztonságérzet kérdéskörét. A témát interdiszciplináris mivoltából eredően én is interdiszciplinárisan vizsgálom, a téri és társadalmi vonatkozásokat egyaránt érintve.

Kulcsszavak: nemek, városszociológia, társadalmi-fizikai környezet, épített környezet

Rosa Susanna D. Nhancale: Az m-learning és a technicizmus: Kritikai észrevételek a hagyományostól eltérő tudásátadási módszerekről a felnőttképzés területén, szakirodalom elemzés alapján. (2. rész)

Az írás kiindulópontja egy tapasztalat, amellyel a szerző képzés-vezetői munkája során találkozott, és amely módosította a szemléletmódot a hagyományos tudásátadási eszközkészletet mozgósító e-learning, illetve a technológia szabványai által dominált mobil alapú képzési környezetek vonatkozásában. A szöveg formátuma szakirodalom elemzés

ABSZTRAKTOK

és értelmezés, amelyet egy-egy írás fog közre, összefoglalva a vizsgálódás tárgykörét, a fogalmak viszonyait és a kutatói kérdések közül azokat, amelyekkel ritkábban vet számot a szakirodalom. A technicizmus az oktatásban betöltött szerepe kapcsán sokszor sugall értékmentességet, holott a tudásszerzés a felnőtt élet során minden mozzanatában egyértelmű értékválasztás. A kutatási erőfeszítések szisztematikussága kizárja a rövid távú gondolkodást az oktatást érintő digitalizációs tendenciák kapcsán. Egy gazdag forrásanyag feldolgozása, amelyben az átfogó visszajelző rendszerekkel operáló longitudinális kutatásokra helyeződik a hangsúly, ma a legpontosabb előre jelzője lehet a felnőttoktatást érintő változási modellek kibontakozásának, melyeket a digitalizáció ösztönöz. A kutatóközösségnek felelőssége mutatkozik abban, hogy kutatások által alátámasztott véleményt formáljon a kérdésben. A fluidnak tűnő átmenet a képzési platformok és a hozzájuk kötődő tudásátadási módszerek között, előhív egy sürgető igényt, miszerint fogalmakkal és képességekkel kell támogatni azokat a döntéseket, amelyeket a felnőttképzésbe belépő egyének meghoznak.

Kulcsszavak: E-learning, technicizmus, felnőttképzés, m-learning, értékválasztás

Balla Georgina – Törteli Telek Márta – Szűts Zoltán: Helyettesíthető a nonverbális kommunikáció szimbólumokkal?

A technológiák fejlődésével a kézzel írott levelek írása háttérbe szorult, és a közösségi médián keresztül kialakult egy újfajta írásmód. Megjelentek az emoji-k. A publikáció a másodlagos írásbeliségről szól, és arról, hogy vajon ezek az emoji-k képesek-e a nonverbális kommunikáció helyettesítésére. Ha igen, akkor hogyan? Különböző példákon keresztül választ adunk a kérdésekre és bebizonyítjuk, hogy a nem verbális kommunikáció helyettesíthető képjelekkel.

Kulcsszavak: nonverbális kommunikáció, emoji-k, közösségi média

Grajczár István – Pauló Edit: Gondolatok háborúról és szolidaritásról

Az Ukrajnában több mint egy éve zajló háború miatt 2022-ben egy újabb menekülthullám söpört végig Európán. Magyarországon a lakosság szolidaritási akciókkal igyekezett segíteni az ukrajnai menekülteken, aminek mértéke különösen a 2015-ös menekültválságban tapasztalt reakciókhoz képest kiugró. A konfliktus elhúzódása mellett tapasztalható gazdasági visszaesés, áruhiány és áremelkedés, az életszínvonal csökkenésétől és az általános deprivációtól való félelem azonban a szolidaritás kifulladásához vezethet, ahogy arra számos kutatás felhívja a figyelmet. A megélhetési nehézségek, valamint egy politikai haszon érdekében felszított morális pánik is menekültellenessé változtathatja a ma még elfogadó, támogató környezetet. Egy gondolat kísérlet keretében azt vizsgáltuk meg, hogy egy ilyen forgatókönyv esetén mely társadalmi csoportok lennének azok, amelyek nagy biztonsággal állíthatóan hosszabb távon is támogatnák az ukrajnai menekülteket. A jelen helyzet vizsgálatához aktuális kutatások eredményeit tekintjük át, illetve az European Social Survey egyes köreinek adatait elemezzük. Az extrapolációs kísérlethez egy 2017-es felmérés eredményeire támaszkodunk, figyelembe véve a korábbi és mostani menekülthullám különbségeit. Eredményeink szerint nem a szociodemográfiai sajátosságok, a társadalmi helyzet, a nyertes-vesztes pozíció vagy deprivációpercepció befolyásolja a szolidaritási szándékot, vagyis a menekültellenes és a

ABSZTRAKTOK

menekülteket támogató attitűdök ezektől függetlenül szövik át a társadalmunkat. Azonban hosszú távon és biztosan a nyitott gondolkodású, inkluzív beállítódású, etatista, vagyis a hazai szociális kisebbségeket is támogató, a baloldali ellenzékre szavazó polgárok azok, akik továbbra is támogatnák a menekülteket.

Kulcsszavak: háború, menekültválság, szolidaritás, inkluzív és exkluzív attitűdök, politikai orientáció

Murányi István: Don't love, make war! Dominancia és / vagy igazolás?

A tanulmány két meghatározó szociálpszichológiai elmélet alkalmazásával különböző tipológiák alapján elkülöníthető háborúk sajátosságait. A korábban már empirikusan igazolt szociális dominancia és a rendszerigazolás elméletek sajátos szempontjainak érvényesülése olyan kontextusban történik, amely a fontosabb deskriptív érvényesség igazolására törekszik. Az igazolás lényegében annak alátámasztására irányul, hogy az elméletek alkalmasak az egymástól akár lényegesen eltérő háborúk leírására, azaz 1. a társadalom csoportalapú hierarchiákba rendeződésének, illetve a társadalmi egyenlőtlenség látszólag irracionális elfogadásának az elve.

Kulcsszavak: háború, jellemzők, társadalmi dominancia elmélet, rendszerigazolás elmélet